

Farmacevt in vodljivost oz. sodelavnost pacientov

doc. dr. Mitja Kos, mag. farm.

Katedra za socialno farmacijo
Univerza v Ljubljani- Fakulteta za farmacijo

Ang. terminologija

- Compliance
 - Adherence
 - Concordance
 - Persistence
 - Time to discontinuation
-

ADHERENCE TO LONG-TERM THERAPIES

Evidence for action

World Health Organization 2003

“Compliance” vs “Adherence”

□ Paternalistični pristop:

- “the extent to which the patient **follows medical instructions**”

□ Partnerski pristop:

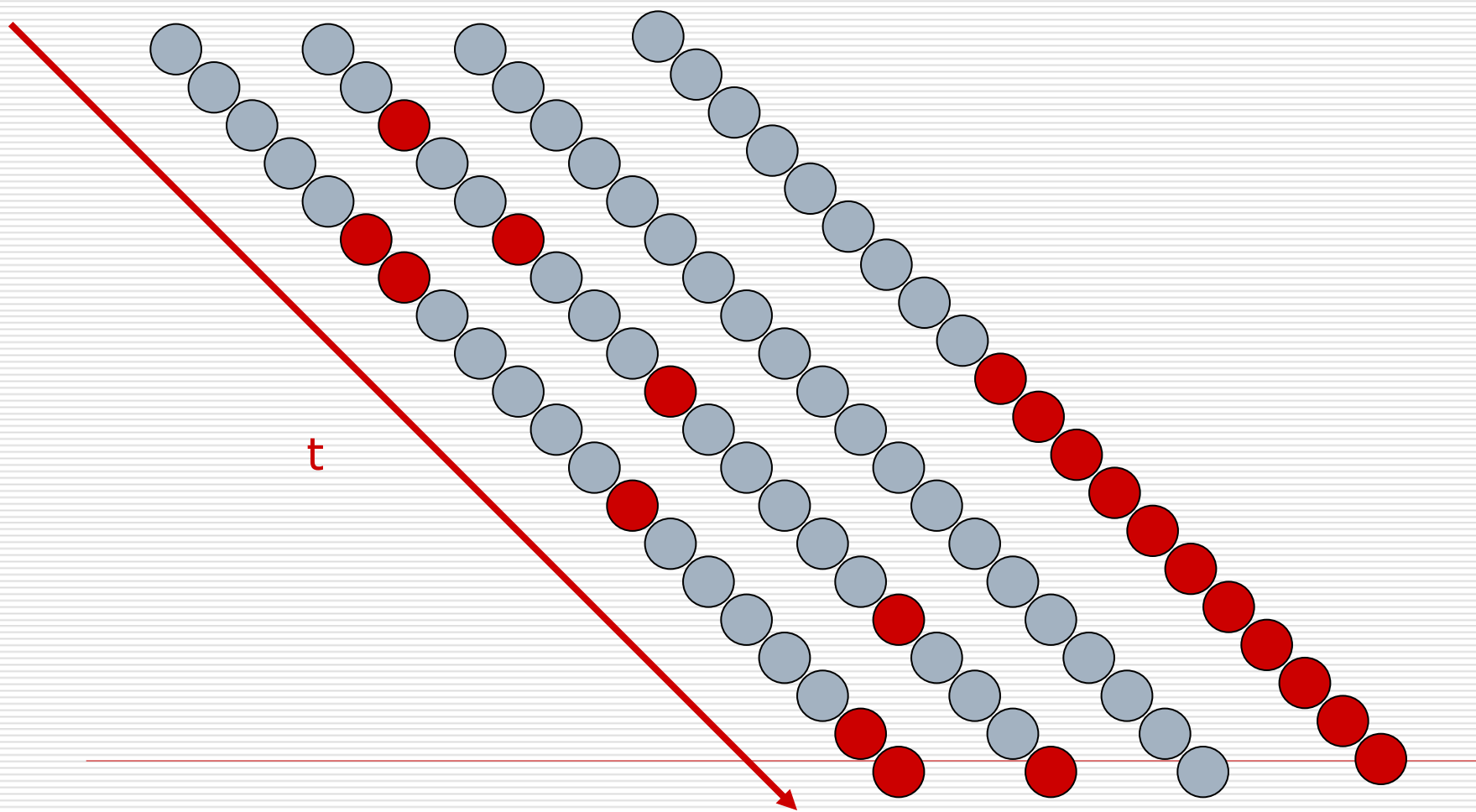
- “the extent to which a person’s **behaviour**– taking medication, following a diet, and/or executing lifestyle changes, corresponds with **agreed recommendations** from a health care provider.”

Sabate E. *WHO Adherence Meeting Report*. Geneva, WHO 2001.

Vodljivost : sodelavnost

- Compliance
 - Adherence (WHO)
 - Concordance
 - Persistence
 - Time to discontinuation
 - Vodljivost oz. "z navodili skladna uporaba zdravil" (SFD)
 - Sodelavnost
 - Sodelavnost
 - Vztrajnost
 - čas do prekinitve terapije
-

Vrste nevodljivosti

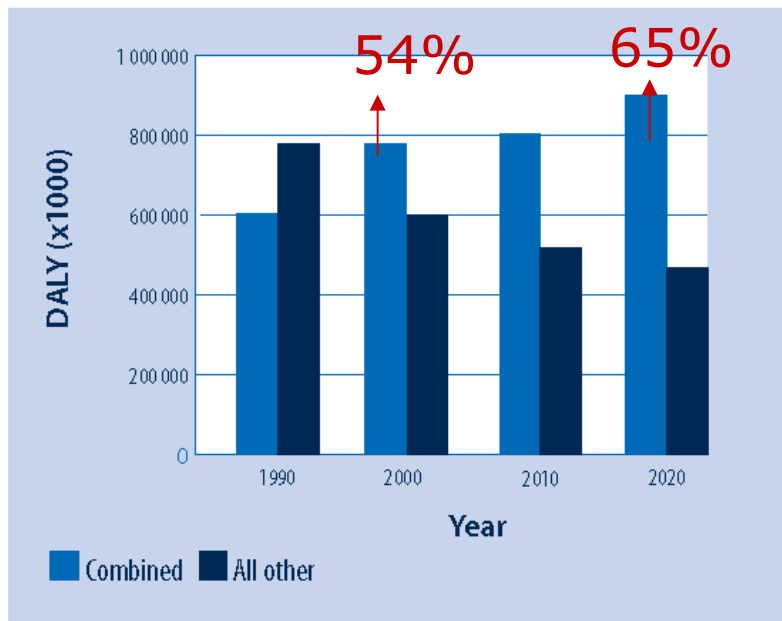

Vodljivost in kronične bolezni

- 50% vodljivost pri kroničnih boleznih
 - Haynes RB. Interventions for helping patients to follow prescriptions for medications. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, 2001 Issue1.
 - Sackett D et al. Patient compliance with antihypertensive regimens. *Patient Counselling & Health Education*, 1978, 11:18-21.
-

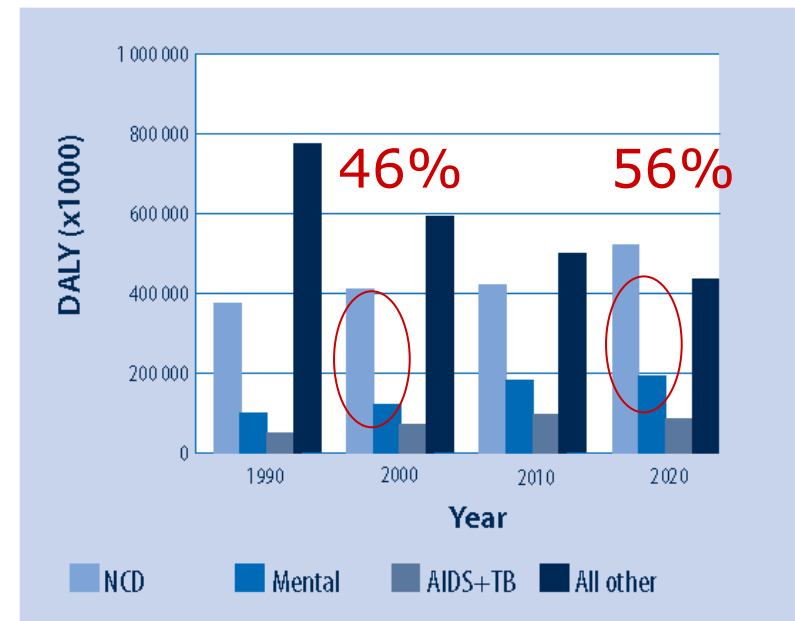
Vodljivost- rast kroničnih bolezni

Figure 1 Burden of chronic conditions – world (Murray and Lopez, 1996)

Source: reference (30)
 DALY, disability-adjusted life year;
 Combined, noncommunicable diseases + mental disorders + AIDS + TB.

Figure 2 Burden of chronic conditions – developing countries (Murray and Lopez, 1996)

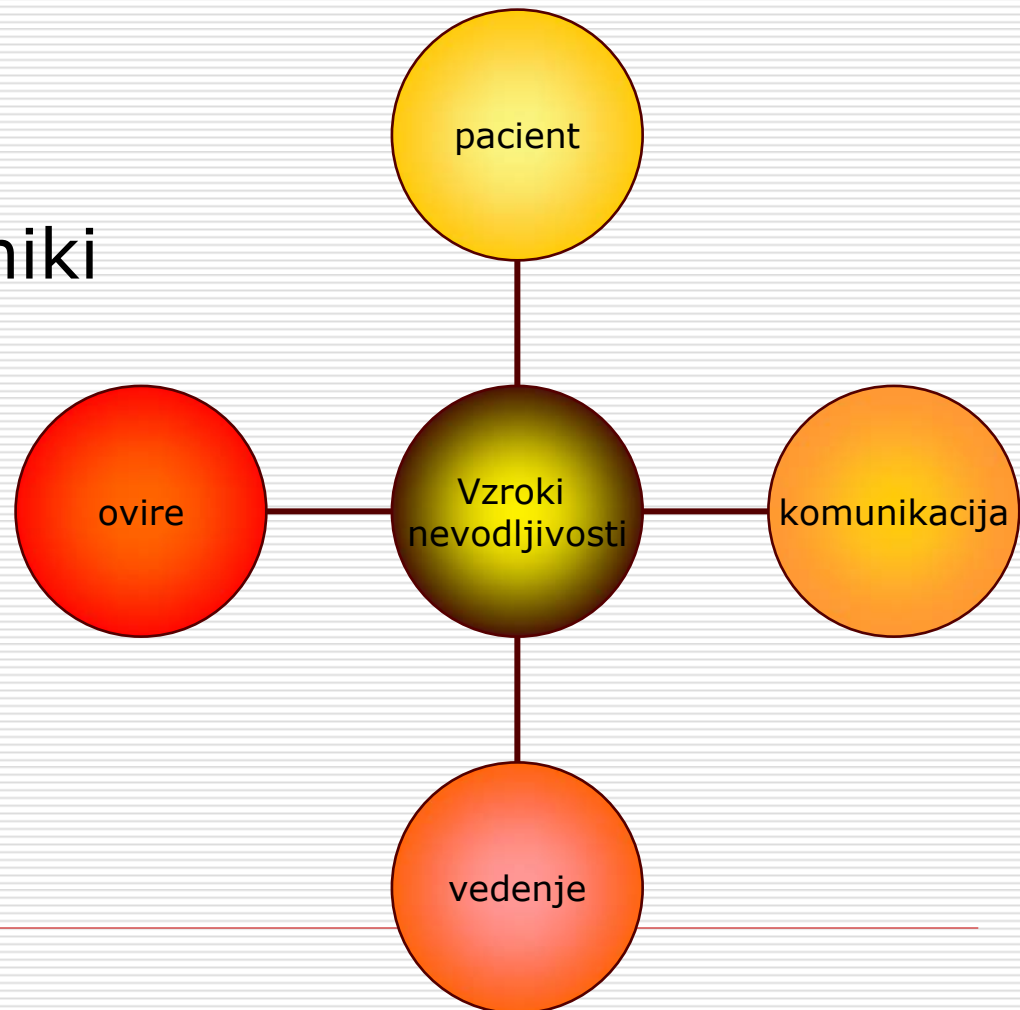
Source: reference (30)
 DALY, disability-adjusted life year;
 Mental, mental disorders;
 NCD, noncommunicable diseases.

Delo v skupinah

- Kateri so razlogi za nevodljivosti oz. nesodelavnosti?
-

Vzroki nevodljivosti- dejavniki:

- Pacient
- Komunikacija
- Vedenjski dejavniki
- Ovire

Vzroki nevodljivosti

□ Pacient:

- pomanjkanje dojemanja resnosti bolezni ter izidov v primeru nezdravljenja
 - dojemanja neučinkovitosti zdravljenja
 - negativni pogledi družine in prijateljev na zdravljenje ter pomanjkanje socialne podpore
-

Vzroki nevodljivosti

□ **Komunikacija:**

- nizka stopnja zdravstvenega nadzora
 - pomanjkanje instrukcij, ki so eksplicitne, ustrezne, razumljive, količinsko zadostne, vključujoč iskanje povratne informacije
 - pomanjkanje uravnotežene informacije glede tveganj in neželenih učinkov
 - pomanjkanje strategij zdravstvenih delavcev za spreminjanje odnosa in prepričanj
 - nizko zadovoljstvo pacientov v interakciji z zdravstvenimi delavci
 - zdravstveni delavec se dojema kot neprijazen in ne izraža skrbi
-
- zdravstveni delavec ne vključuje pacienta pri odločitvah

Vzroki nevodljivosti

□ Vedenjski dejavniki:

- Slabe izkušnje glede učinkovitosti terapije
 - Pomanjkanje poznavanja bolezni
-

Vzroki nevodljivosti

□ Ovire:

- kompleksni režim terapije
 - dolžina terapije
 - prisotnost neželenih učinkov
 - nizka stopnja pismenosti, jezikovne ovire, kognitivne sposobnosti
 - fizične/finančne ovire do zdravstva
-

Delo v skupinah

- Kako bi **ovrednotili** vodljivost oz. sodelavnost v **raziskavi**?
-

Delo v skupinah

- Kako bi **identificirali** vodljivost oz. sodelavnost pri običajnem delu v **lekarni**?
-

Načini vrednotenja vodljivosti v raziskavah

- Ni zlatega standarda
- Vprašati zdravnika oz. drugega zdravstvenega delavca
- Vprašati pacienta
- Prešteti enote zdravila npr. tablet ob obisku zdravnika oz. lekarne
- Elektronske naprave:
 - "Medication Event Monitoring System" (MEMS), čas in datum odpiranja, cena
- Zbirke podatkov npr. izdaja zdravil
- Biokemične meritve:
 - netoksični biološki markerji dodani zdravilom ipd.

Intervjuji pacientov

- identificirajo ca 80% nevodljivih pacientov, ki jih lahko detektirajo s štetjem enot zdravil
 - Stewart M. The validity of an interview to assess a patient's drug taking. Am J Prev Med. 1987;3(2):95-100.
 - Uporaba odprtih vprašanj (open ended questions)
-

Intervjuji pacientov- primeri

- Preverjanje
 - Vrednotenje pacientovih dejavnikov
 - Vrednotenje dejavnikov zdravila ter ovir
 - Vrednotenje podpore
 - Vrednotenje dejavnikov vezanih na relacijo pacient- zdravnik- farmacevt
-

Intervjuji pacientov- primeri

Preverjanje:

- Precej ljudi ima težave pri jemanju vseh predpisanih zdravil. Koliko odmerkov zdravila ste izpustili v zadnjih dveh tednih?
 - Ali ste mogoče v preteklih dveh tednih kakšen dan ostali brez zdravila oz. izpustili odmerek zdravila?
 - Ali predvidevate dogodke, ki bi se lahko vmešavali v jemanje zdravil? Kako se nameravate z njimi soočiti?
-

Intervjuji pacientov- primeri

- Vrednotenje pacientovih dejavnikov:
 - Kakšne rezultate pričakujete od tega zdravila?
 - Ali imate kakšne skrbi glede vaše bolezni oz. njenega zdravljenja?
 - Ali ste zadovoljni s sedanjim režimom jemanja zdravil?
-

Intervjuji pacientov- primeri

- Vrednotenje dejavnikov zdravila ter ovir
 - Kako jemljete ta zdravila?
 - Ali uporabljate kakšno pomoč, ki vam pomaga, da se spomnite vzeti zdravilo?
 - Kaj bi lahko vplivalo na vas, da ne bi več sledili dogovorjenemu načinu zdravljenja?
 - Prosim, da mi opišete kako se spomnite na jemanje zdravil?
 - Prosim, da mi opišete kako se spomnite na jemanje zdravil ob koncu tedna- ko jeste, ko ste na obiskih, ko potujete?
 - Kaj menite lahko naredite, da bi rešili problem izpuščenih odmerkov zdravila.
-

Intervjuji pacientov- primeri

- Vrednotenje podpore
 - Ali vam kdo pomaga pri jemanju zdravil?
-

Intervjuji pacientov- primeri

- Vrednotenje dejavnikov vezanih na relacijo pacient- zdravnik- farmacevt
 - Ali se z zdravnikom lahko pogovorite brez težav o vaših zdravilih? Kaj pa, če bi se o tem pogovorili s farmacevtom v lekarnah?
 - Kje najdete informacije o vaših zdravilih in boleznih?
-

Intervjuji pacientov

Ko vemo, da problem obstaja, kakšen je (frekvenca, trajanje itd.), dejavniki vpliva?

Sistematično sosledje osredotočanja na:

- Pacienta
 - Zdravilo
 - Sorodnike
 - Povezavo pacient- zdravstveni delavci
-

Stopnje spreminjanja vedenja (Stages of change)

Prochaska JO, Velicer WF. The transtheoretical model of health behavior change. Am J Health Promot. 1997;12:38-48.

Stopnje spreminjanja (Stages of change)

- Pred- preudarjanje (precontemplation)
- Preudarjanje (contemplation)
- Priprava (preparation)
- Akcija (action)
- Vzdrževanje stanja in preprečevanje relapsa (maintenance and relaps prevention)

Stopnje spreminjanja

□ Pred- preudarjanje (precontemplation)

- brez razmišljanja o spremembah
- občutek, da brez kontrole
- zanikanje oz. imun- ne verjame, da je nasvet izvedljiv na njemu
- verjame, da posledice niso težke
- mogoče je prehodno že neuspešno poizkusil, vendar obupal

Stopnje spreminjanja

□ Preudarjanje (contemplation)

- protisloven (ambivalenten) glede sprememb
- negativen občutek izgube dosedanjega vedenja
- vrednotenje ovir in koristi sprememb

Stopnje spreminjanja

□ Priprava (preparation)

- priprava na specifične spremembe
- eksperiment z majhnimi spremembami
- odločitev za spremembe postopoma narašča

Stopnje spreminjanja

□ Akcija (action)

- dejanska konsistentna sprememba vedenja

Stopnje spreminjanja

- Vzdrževanje stanja in preprečevanje relapsa (maintenance and relaps prevention)
 - mora spremeniti vedenje na daljši rok
 - lahko ima spodrsaljaje v vedenju
 - relaps lahko demoralizira
 - relaps je normalen del sprememb

Delo v skupinah

- Kako bi v okviru obstoječe lekarniške dejavnosti izboljšali vodljivost pacientov?
-

Preprečevanje potencialne nevodljivosti

- Zavedati, da so vsi pacienti potencialno nevodljivi
 - Upoštevati možne vzroke in ovire

 - Pozornost pri svetovanju:
 - komunikacija s pacientom
 - posredovanje informacije
 - strategije preprečevanja nevodljivosti
-

Komunikacija s pacientom

□ Zadovoljstvo pacienta s pogovorom

- Vključiti pacienta v pogovor glede njegovih zdravil in zdravljenja

□ Ton pogovora

- Ne sme biti prisilen, zastrašujoč, zahtevajoč
 - Ne sme insistirati, da pacient sledi navodilom. Ponuditi pomoč, da pacient doseže največjo korist svojih zdravil.
 - Pregovoriti pacienta, da je sodelavnost v njegovo korist.
 - Ne sme prestrašiti pacienta glede možnih neželenih učinkov, ali glede posledic nevodljivosti.
-

Komunikacija s pacientom

□ Vsebina pogovora

- Skušati identificirati pacientovo dožemanje zdravil ter prepričanj in detektirati strategije, ki bi delovale.
- Neposredno vprašati pacienta, če ima težave pri jemanju zdravila.

□ Pogostost pogovora

- Vzpodbujati pogovor vnaprej ob naslednjem obisku
- Predlagati, da pokliče v primeru potrebe po pogovoru o težavah oz. potrebi po informacijah

□ Način pogovora

- "Kombinacija verbalne in pisne komunikacije najverjetneje izboljša vodljivost in jo pacienti preferirajo"- izsledki raziskav.
 - Izogibati uporabi žargona
 - Prilagoditi se pacientovi izobrazbi
-

Posredovanje informacije

- ❑ Samo posredovanje informacije o uporabi zdravila ima le omejeno učinkovitost na vodljivost.
 - ❑ Posredovanje informacij ima vsaj delni vpliv na **vedenje in mnenje**, ki lahko vplivajo na **vodljivost**.
-

Posredovanje informacije

Dejavniki:

■ Prepričljivost:

- način podajanja informacije

■ Informacija o uporabi: pravilna, ustrežna, popolna, ki vključuje:

- koliko, kdaj, kako dolgo, kaj narediti v primeru izpuščenega odmerka.

■ Informacija o bolezni:

- kako in kdaj bo zdravilo koristilo

Posredovanje informacije

Dejavniki:

- Informacija o neželenih učinkih:
 - ustrezna predstavitev pogostih z namenom zmanjšanja straha pred nepoznanim ter vodenja morebitnih težav, kaj narediti da se zmanjšajo težave
 - Posebne tehnike aplikacije:
 - morebitne težave pri jemanju
 - Kvantiteta in nivo informacije:
 - prilagoditev pacientovi izobrazbi ter možnosti razumevanja.
-

Strategije preprečevanja nevodljivosti

- Vodljivost del vedenja, ki je odvisno od mnenj, izkušenj itd.
 - Primeri strategij:
 - Sodelovanje z zdravnikom z namenom poenostavitve režimov jemanja, števila zdravil, števila aplikacij na dna ter prilagoditve režimov, ki bodo ustrezali pacientovim življenjskim navadam.
 - Ponudba opomnikov, grafov, organizatorjev brez/z alarmi ipd.
 - Opominjanje paciento po telefonu, e-pošti.
 - Povabiti k sodelovanju ženo oz. druge družinske člane in sorodnike, ki bodo spodbujali pacienta k jemanju.
-

Nevodljivost = odgovornost farmacevta

- Odkrita nevodljivost, pomeni odgovornost farmacevta, da jo obravnava in išče ustrezne rešitve.
-